

Kütüphanecilik Üstüne Bir Öneri: Ulusal Kütüphane Laboratuvarı'nın Kurulması

A Proposal on Librarianship: Establishment of National Library Laboratory

Müslüm Yurtseven*

Öz

Türkiye 'de politik iklim, toplumsal bütünü oluşturan bütün öğelerde etki yaratacak, "üretim" odaklı söylem üzerine inşa edilmektedir. Her ne kadar söylemlerin, politik atmosferde muhataplar üstünde etki dereceleri yüksek olsa da, söylemin eyleme dönüşme süreci yine de muhatapların performanslarıyla doğru orantılıdır. Bu bağlamda söylemin muhataplarına çokça iş düşmektedir.

Bu yazı, Türkiye 'de kütüphanelerin, ulusal ve uluslararası platformda, kendi dinamikleri ile üretim ekosisteminde yer edinmesini sağlayacak formüller ve çalışmalar üstüne fikir beyan etmek amacıyla kaleme alınmıştır.

Yazıda, Türkiye 'de kütüphanecilik üstüne "üretim" odaklı çalışmalar yapılabilmesi için "Ulusal Kütüphane Laboratuvarı" kurulması önerilmektedir. Bu önerinin, tüm meslek bileşenleri tarafından etraflıca tartışılması, olgunlaştırılması ve hayata geçirilmesi için gerekli çabanın gösterilmesi umulmakta ve beklenmektedir.

Anahtar Sözcükler: Ulusal Kütüphane Laboratuvarı; kütüphane laboratuvarı; kütüphane; laboratuvar; kütüphanecilik; kütüphanecilikte üretim.

Abstract

The political climate in Turkey is built upon production-oriented discourse that will have an impact on all the elements that constitute the social whole. Although the discourse has a high impact on public in the political atmosphere, the process of conversion into action is still directly proportional to the performances of the interlocutors. In this context, there is a lot of work to do by the interlocutors.

This article has been written to express the ideas on formulas and studies that will allow libraries in Turkey to place themselves in the production and ecosystem with their own dynamics at the national and international platforms.

In this paper, in order to be able done studies on Librarianship in Turkey focused on production "production" to set up "National Library Laboratory" is proposed. It is expected and hoped that this proposal will be thoroughly discussed, matured and portrayed by all the professional components.

Keywords: National Library Laboratory; library laboratory; library; laboratory; librarianship; production in library.

* Kütüphaneci. Sinop Üniversitesi Kütüphanesi. e-mail: muslumyurtseven87@hotmail.com
Librarian. Sinop University Library

Türkiye, toplumsal bütünü oluşturan tüm ögelerde etki yaratacak bir seçim atmosferine girmiş durumda. Gerek iktidar kanadı gerekse iktidara namzet muhalif kanat bilimden sanata, eğitimden kültüre ve bunlar bağlamında en önemlisi de ekonomi üstüne çeşitli vaatler ile seçmenlerinin karşısına çıkıyor. Seçmen kitlesinin bu vaatlerden etkileme oranı tartışmaya açık olsa da üstüne konuşulan vaatler de yabana atılacak türden değil!

Hoş, her lider kendi “cenneti”ni vaat edegelmiştir. Seçimde halka vaat edilen güzelim projeler, yatırımlar, destekler söylemde kalıp seçim sonrası askıya alınır mı bilinmez; ama halkın kendisine vaat edileni unutmaması temennimiz olsun!

Meydanlarda eğitim, bilim, teknoloji, sanat, kültür gibi konulardan oluşan vaat demetleri, her ne kadar gelişmiş ülkelerde "siyaset ve kişiler üstü" ulusal bir olgu olarak ele alınıp değerlendirilse de bizim gibi gelişmekte olan ülkelerde “ancak ben yaparım” ile karşımıza çıkmaktadır.

Eminim ki nazarı dikkatinizi celp etmiştir, seçim meydanlarında, yukarıda mezkûr konular üstüne hep “üretim” vurgusu yapılmaktadır. Bir başka deyişle artık yalnız “tüketen” değil; “üreten” olacağı denilmektedir. Bu temennilere katılmamak, elbette ki ihtimal dâhilinde değildir!

Peki, hangi alanda ne üreteceğiz?

Her alanda, her şey(i)!

Her disiplin kendi kuramı ve pratiği doğrultusunda üretmeli, üretime katkı sunmalıdır. Toplumsal yaşamımız için kendi dinamiklerimizi kullanarak üretmek zorundayız. Hele ki disiplinlerarası çalışmaların ayyuka çıktığı bir çağda, bir alanda dahi geri durmak ne mümkün! Üretmeden tüketmenin en meşum örneğini oluşturan Orta Doğu ülkelerinin köhne durumlarını, sistemlerini göz önüne getirerek, üretmeliyiz! Ekonominin girdisi ve çıktısı olabilecek her şey odak noktamız olmalıdır. Ve elbette ekonomik kâr yanına sosyal kârı da düşünerek üretmeliyiz.

Geçmişten günümüze kütüphaneler, toplumsal değişim ve dönüşümün yarattığı ekonomik modeller bağlamında vazgeçilmez “pazar/lama alanı” olmanın yanı sıra, her geçen gün toplumsal orijinde yer edinmeleri itibarıyla sosyal yaşamın çekim merkezleri olma yolunda hızla ilerlemektedir.

Bilgi taşıyıcılarının form değişimi başta olmak üzere kütüphanelerdeki hizmet trafiğinde yaşanan değişim ve gelişim ekonomik modellerle; okur-yazar ve türevindeki aktiviteler de kütüphanelerin çekim merkezi olmasıyla doğrudan ilintilidir.

“Üretim” ve “tüketim” bağlamında, gerek ekonomik modeller gerekse sosyal yaşamda çekim merkezleri olmasını sağlayan aktivitelerle, kütüphanelerin ulusal ve uluslararası platformda takındıkları tavır ve aksiyon alma yöntemleri son derece önem arz etmektedir.

Bir başka deyişle kütüphaneler ve kütüphaneciliği oluşturan akademi-saha-sivil toplum bileşenleri, toplumsal bütünü oluşturan ögelerdeki değişimler karşısında “ne üretmekte ya da ne tüketmekte” veya “neyi ithal edip, neyi ihraç” etmektedir?

Tarihsel süreçte kütüphane ve kütüphanecilik üstüne yapılan çalışmalara; bilişim teknolojilerinin kütüphanelere entegrasyonu, otomasyon hizmetleri, kataloglama standartlarının gelişimi ve değişimi, sınıflama sistemleri, yaratıcı aktiviteler ve saire, “üreten” ve “tüketen” düzleminde bakıldığında, Batı’nın başat rolde olduğu gerçekliği ile karşılaşmaktayız. Buna mukabil, Türkiye maalesef çoğu kez üretileni “tüketen” ya da üretilene “entegre olan” konumda olagelmıştır.

Daha açık bir deyişle, Türkiye’de kütüphanecilik üstüne kahir ekseriyet Batı’nın üretimleri alınmış ve çoğu kez de taklit edilmiştir.

Bilim, kuşkusuz ki evrenseldir! Nerede ve kim tarafından üretilirse üretilsin bilimi almalı ve bilimden yararlanmalıyız. Ancak bilimden yararlanmakla kalmamalı, biz de bu bilime “üretmek” katkı sunmalıyız. İşte tam da bu noktada Türkiye’de kütüphanecilik üstüne kısır

döngüyü ve makûs talihimizi kıracak, ekonomik ve bilimsel açıdan üretimi sağlayacak formül arayışında olmalıyız.

Kanımcı, Türkiye'deki kütüphane ve kütüphanecilik çalışmalarının "üretim" odaklı olmasını sağlayacak en önemli adım "**Ulusal Kütüphane Laboratuvarı**"nın kurulması olacaktır. Neden mi? Gelin hep birlikte nedeni üstünde duralım ve düşünelim?

Türk Dil Kurumu'na göre laboratuvar;

1. Ayırıştırma, birleştirme yoluyla bir sonuca ulaşmak veya teşhis koymak için çeşitli araçlar kullanılarak tıp, eczacılık, fizik, kimya gibi bilim dallarıyla ilgili araştırmaların, deneylerin yapıldığı özel donanımlı yer: *Fizik laboratuvarı*. 2. *Dil laboratuvarı*;

Britannica Ansiklopedisi'ne göre laboratuvar;

1. Bir bilimde deneysel çalışma veya test ve analiz için donanımlı bir yer.
2. Bir çalışma alanında deneme, gözlem veya uygulama için fırsat sağlayan yer olarak tanımlanmaktadır.

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı üzere laboratuvar, en geniş hali ile ürünün/üretim sahaya sürülmeden önce tüm yönleriyle, etraflıca değerlendirilmesi anlamını ihtiva etmektedir. Değişik bir deyişle laboratuvar, var olan ya da üretilmesi planlanan herhangi bir olgunun mikro ve makro düzeyde getirileri, ulusal ve uluslararası bilim camiasına katkıları, hizmet verilen hedef kitleye yönelik avantaj ve dezavantaj analizlerinin "bilimsel" temeller üzerine inşa edilmesi sürecidir.

Buradan hareketle, Türkiye'de kütüphanecilik çalışmaları bağlamında taş üstüne taş koyan tüm meslektaşlarımızın hakkını teslim ederek, konunun biraz daha anlaşılmasını sağlamak amacıyla konuyu bazı sorular üzerine temellendirmekte yarar var. Aşağıdaki sorular ve soruların muhatabı olacak yanıtlar, kanımcı "Ulusal Kütüphane Laboratuvarı"nın kurulma gerekçesini ve nedenini içermektedir. Bunlar;

- 1) Türkiye'de kütüphanecilik üstüne yapılan bilimsel çalışmaların; makalelerin, tezlerin üretime ve sahaya dönük yansımaları nasıldır?
- 2) Kütüphaneciliğe ilişkin yazılmış yüksek lisans ve doktora tezlerinden kütüphanecilik sahası başta olmak üzere kimler nasıl yararlanmaktadır?
- 3) Kütüphanecilik üstüne üretilen bir olgu Türkiye'de hangi aşamalardan, kimler tarafından incelenerek/geçerek sahaya sürülmektedir?
- 4) Kütüphanecilik üstüne patentimiz var mıdır?
- 5) Ulusal kütüphane projelerimiz var mıdır?
- 6) Ulusal Kütüphane Kalkınma Politikalarımız var mıdır?
- 7) Genç meslektaşlar projelerini/fikirlerini hayata nasıl geçirmektedirler? Nerelere ve kimlere başvurumaktadırlar?
- 8) Kütüphanecilik dinamikleri ve kütüphanecilikte işlenen temaların Dünya ve Türkiye karşılaştırması hangi sıklıkla kimler tarafından yapılmaktadır?
- 9) Sosyoloji, psikoloji, sosyal antropoloji gibi sosyal bilimlerin metotlarından yararlanıyor muyuz?
- 10) Teknolojinin kütüphanelerde entegrasyonu sağladığımız kadar teknoloji bağlamında üretimler gerçekleştirebiliyor muyuz?
- 11) Kütüphane hizmet trafiğini yönetecek otomasyon programlarını üretebiliyor muyuz?
- 12) Kütüphanecilik üstüne hangi ürün ya da bilimsel çalışmaları "**ithal**", hangi ürün ya da bilimsel çalışmaları "**ihraç**" etmekteyiz?
- 13) Kütüphaneciliğe atfettiğimiz konular ile gerçek yaşamda sahip olduğumuz unvanlar arasında nasıl bir ilişki vardır? Bilgi mimarı, belge mühendisi, bilgi profesyoneli gibi kavramların içini ne kadar doldurabiliyoruz?

Soruları çoğaltmak olanaklı olsa da yanıtların birbirinden çok da ayrımlı olacağını düşünmüyorum. Dönüp dolaşıp, belki en iyimser halimizle, dem vuracağız birçok “asla değişmeyen” konu üstüne...

İşte tam da bu noktada, Ulusal Kütüphane Laboratuvarı, dem vurduğumuz birçok konuyu değiştirmekle kalmayacak, yeni ufuklar açacaktır zihnimizde! Genel hatlarıyla Ulusal Kütüphane Laboratuvarı;

- 1) Akademik üretimlerin sahaya uygulama çalışmalarının kolaylaşmasını,
- 2) Ulusal düzeyde kütüphanecilik projelerinin geliştirilmesini,
- 3) Meslek mensuplarının; akademi-saha-öğrencilerin tüm fikirlerinin bir havuzda toplanmasını,
- 4) Ulusal Kütüphanecilik Projeleri için bir “otorite” ve “denetim mekanizması”, ki en önemli fonksiyonudur, olmasını sağlayacaktır.

Ulusal Kütüphane Laboratuvarı’nın kurulmasına yeşil ışık yaktıysak, kaçınılmaz olarak birbiriyle ilintili akıllara gelecek temel sorular olacaktır. Olası sorular ve yanıtlar ise şöyledir:

1) Ulusal Kütüphane Laboratuvarı nerede kurulmalıdır?

Ankara ya da İstanbul’da kurulmalıdır.

2) Ulusal Kütüphane Laboratuvarı kim/ler tarafından kurulmalıdır?

Devlet eliyle kurulmalıdır. Cumhurbaşkanlığı Kütüphanesi, Kültür Bakanlığı ya da ULAKBİM’e bağlı olabilir.

3) Ulusal Kütüphane Laboratuvarı çalışanları kimlerden oluşmalıdır?

En kritik soru budur! Bu açıdan kütüphanecilik çalışmalarını birkaç ana gruba bölerek, her grupta ilgili kişiler olmalıdır. Örneğin şöyle olabilir:

a) Teknoloji ve Teknik İşler AR-GE grubu: Teknolojik gelişmeler üstüne çalışmalar yapan/teknolojiye ilgi duyan;

- En az iki farklı üniversiteden **4 Bilgi ve Belge Yönetimi akademisyeni**,
- En az iki farklı üniversite kütüphanesinden **2 kütüphaneci ya da uzman kütüphaneci**,
- En az iki farklı halk kütüphanesinden **2 kütüphaneci**,
- En az iki farklı okul kütüphanesinden **2 kütüphaneci**,
- En az iki farklı araştırma kütüphanesinden/bilgi merkezinden **2 kütüphaneci**,
- Milli kütüphaneden en az **2 uzman kütüphaneci**
- Cumhurbaşkanlığı Kütüphanesinden en az **2 uzman kütüphaneci**
- En az iki farklı üniversiteden **4 Bilgi ve Belge Yönetimi öğrencisi**
- Kütüphanecilik alanında faaliyet gösteren farklı sivil toplum kuruluşlarından **birer temsilci**

b) Sosyal hizmetler ve Disiplinlerarası AR-GE grubu: Kütüphane hizmetlerinin gelişimi üstüne sosyal çalışmalar yapan/bu alana ilgi duyan;

- En az iki farklı üniversiteden **2 Bilgi ve Belge Yönetimi akademisyeni**,
- En az iki farklı üniversite kütüphanesinden **3 kütüphaneci ya da uzman kütüphaneci**,
- En az iki farklı halk kütüphanesinden **6 kütüphaneci**,
- En az iki farklı okul kütüphanesinden **2 kütüphaneci**,
- En az iki farklı üniversiteden **5 Bilgi ve Belge Yönetimi öğrencisi**
- Kütüphanecilik alanında faaliyet gösteren farklı sivil toplum kuruluşlarından **birer temsilci**

c) Proje Değerlendirme ve Onay Grubu: Teknoloji ve Teknik İşler AR-GE grubu ile Sosyal hizmetler AR-GE grubunun geliştireceği projeleri değerlendirecek kuruldur. Kurul;

- En az iki farklı üniversiteden **3 Bilgi ve Belge Yönetimi akademisyeni**,

- Cumhurbaşkanlığı Kütüphanesi'nden en az **1 uzman kütüphaneci**,
- Milli Kütüphane'den en az **1 uzman kütüphaneci**,
- Kültür Bakanlığı'ndan en az **1 uzman kütüphaneci**,
- ULAKBİM'den **en az 1 proje uzmanından** oluşmalıdır.

Temelde üç gruba ayrılan çalışma ekibine, disiplinlerarası çalışmalar bağlamında kütüphanecilik alanına ilgi duyan/duyacak olan kişiler de olabilmelidir. Örneğin bir proje kapsamında sosyologlar, antropologlar, psikologlar... Ulusal Kütüphane Laboratuvarı'nda çalışabilmelidir.

Bu soruya ilişkin yazdığım yanıt, hayalini kurduğum Ulusal Kütüphane Laboratuvarı için basit bir öneridir. Gruplar ve gruplarda görevlendirilecek meslektaş sayıları elbette ki tartışılıp, uzlaşılıp ile karara bağlanacak bir konudur.

4) Ulusal Kütüphane Laboratuvarı çalışanları kimler, nasıl seçmelidir?

Ulusal Kütüphane Laboratuvarı'nın devlet eliyle kurulmasını önerdiğimizden dolayı, çalışanlar Cumhurbaşkanlığı Kütüphanesi, Kültür Bakanlığı ya da ULAKBİM yetkilileri tarafından, liyakat esas alınmak üzere seçilmelidir. Laboratuvarda çalışmak isteyenler için başvuru kabulünün olmasının yanı sıra, laboratuvarın bağlı bulunacağı kurum yetkilileri tarafından liyakat esas alınmak üzere atamalar yapılabilir.

5) Ulusal Kütüphane Laboratuvarı çalışma esası nasıl olmalıdır?

Ulusal Kütüphane Laboratuvarı gönüllülük esasına değil; aksine **profesyonel çalışma disiplinine**, ekibine sahip olmalıdır. Bina, bütçe, personel, araç-gereç gereksinimleri, bağlı bulunduğu kurum tarafından düzenli biçimde karşılanmalıdır.

6) Ulusal Kütüphane Laboratuvarı çalışma süreleri nasıl olmalıdır?

Ulusal Kütüphane Laboratuvar çalışmalarının sürdürülebilir olması sağlanmalıdır. 3. sorunun yanıtında belirtildiği üzere, kütüphanecilik bileşenlerinin tamamını kapsayacak biçimde gruplar oluşturulması önerisinden hareketle, iki temel yol izlenebilir:

Bunların ilki; laboratuvarda çalışacakların, daimi ve birincil işlerinin laboratuvar çalışmalarının olması sağlanmalıdır. Akademik bileşenler hariç, diğer çalışanlar için en azından bunu sağlamak olanaklı olmalıdır.

Diğeri ise; Laboratuvarda sirkülasyonu sağlamak amacıyla 5'er yıl arayla ekip değişimleri sağlamak da olanaklıdır. İlkinde olduğu gibi, akademik bileşenler hariç, burada çalışacakların da daimi ve birincil işlerinin laboratuvar çalışmalarının olması sağlanmalıdır.

Olası soruları hep birlikte arttırmak ve yanıtlamak olanaklıdır.

Yukarıda genel hatlarıyla izah etmeye çalıştığım, zaman zaman hayalini kurduğum, Ulusal Kütüphane Laboratuvarı'nın gerek kuramda gerekse pratikte kütüphaneciliğimize/kütüphaneciliğe anlam katacağı inancındayım. Ulusal açıdan "üretmeye", hiç olmadığı kadar, odaklandığımız şu günlerde, Ulusal Kütüphane Laboratuvarı'nı kurmak, "ithal akli" yerinde ve zamanında kullanmak dışında, ulusal dinamikler öncülüğünde kütüphaneciliğimiz için önemli bir adım olacaktır.

Ne dersiniz? Sizce tartışılmaya değer bir konu değil mi?